

En Skolefundats for Darum og dens Gennemførelse

Af Sigurd Kristensen (†)

Den 23. Marts 1735 oplyser den daværende Præst i Darum, Poul Curtz, at der allerede da blev holdt Skole i Darum. Som Skolestue benyttedes en Stue, der blev lejet hos en Mand i Byen, men Præsten siger, at det naturligvis vilde være bedre med et ordentligt Skolehus, der, som han fortæller, burde rejses paa en »Bancke tæt ved Kirken lidt sønden for«.

Vi ved, at Præsten fik sit ønske opfyldt, Darum fik et Skolehus, men ellers er der stort set Tavshed om Sognets Skolevæsen. Denne Tavshed brydes først godt 50 Aar senere, men da bliver der ogsaa for Alvor »Røre i Andedammen«.

Det startes med, at Præst og Provst Jens Jacobsen i en Skrivelse af 3. April 1788 beklager sig over, at det Skolehus, som Poul Curtz havde givet Stødet til at faa rejst, nu var saa daarligt, at der allerede i flere Aar ikke har kunnet holdes Skole i det. Degnen, som var Degn baade i Darum og Bramminge, har derfor maattet bruge et Værelse i sit eget Hus som Skolestue, hvad der har været en meget ufyldstgørende Udvej. Nu ønsker Præsten, at det uden Omsvøb skal befales Sognets største Lodsejere at bygge et nyt Skolehus, og det skal være af Grundmur, da Tømmeret er for dyrt, formedelst der er saa langt til nærmeste Skov.

Denne Skrivelse sender Jacobsen til Biskop Middelboe, der jo sammen med Stiftamtmanden er Stiftets

Skoledirektion, og Direktionen ser naturligvis ogsaa gerne, at Darum faar et brugeligt Skolehus, og allerede faa Maaneder senere (d. 24. Juli) tilgaar der de Herrer Lodsejere Besked om, at det nu er deres Pligt at sørge for, at Darum faar et godt Skolehus, som Distriktet trænger saa haardt til.

Største Lodsejer i Darum Sogn er Cancelliraad T. Øllgaard, Herre til Bramminge Hovedgaard, og det er saa nok ham, der leder det forberedende Arbejde med at bestemme, hvordan Huset i alle Maader skal indrettes og udstyres, og han fremkommer med en meget detaljeret Fortegnelse over, hvor meget Materiale og af hvad Kaliber der skal anvendes.

Og derefter kan Bygningsarbejdet altsaa udbydes i Licitation, hvilket sker den 29. April 1789, og samme Dag og Sted skal der holdes Auktion over den gamle Skolebygning, som det er nødvendigt at faa væk i en Fart, da den nye Bygning skal ligge paa den gamles Plads. Byggeriet blev Provst Jacobsen tilslaaet for 143 Rdl., og han overlod det straks til Øllgaard.

Saa fik Darum Skoledistrikt altsaa et nyt Skolehus, men en Skolefundats, der kunde lægge alt vedrørende Skolevæsenet i Sognet i en fast Ramme, saa alle Parter vidste, hvad de havde at rette sig efter, fik det ikke og det ser heller ikke ud til, at det nogen Sinde havde haft det før. Derimod fik de en ny Degn og Skoleholder i Stedet for »vores prisværdige gode gamle Signr. Peder Aschou, som har været Degn og Skoleholder i over 50 Aar her i Darum«.

Det »prisværdige« ved ham var utvivlsomt, at med ham havde de kunnet faa det, som de selv vilde. Den nye Mand*) var ikke nær saa rar. Han stillede For-

*) Severin Bierrum, søn af herredsfoged Henrich Ernst Bierum i Skads m. fl. herreder og hustru Edel Windfeld. Degnen

dringer. Han hed Severin Bierrum og havde, før han blev Degn og Skoleholder, haft en Gaard paa 8 Tdr. Hartkorn, men den havde han maattet afstaa, da han ikke kunde klare Skatter og andre Afgifter. Da han blev Degn og Skoleholder i Darum, troede han, at han var kommen i Havn, men han opdagede hurtigt, at han snarere var kommen fra Asken og i Ilden. Han lider ganske simpelt Nød, og da der altsaa ingen Skolefundats findes, har han ikke noget bestemt at holde sig til, naar han stiller rimelige Krav til Distrikts Beboere. Severin Bierrum kom til Darum i 1793. Han holder ud et Aar i et forgæves Haab om, at »noget skal vise sig«. Saa har han ikke Taalmodighed og Kræfter til mere og forfatter en Bønsskrivelse til Skoledirektionen.

I Skrivelsen til disse høje Herrer forklarer han, at Skoleholderiet kræver al hans »Tid og Flid«, men da han jo ogsaa har Degneembedets Forretninger at passe, kan han ikke altid »beopagte« Skolen, hvorfor han er nødt til at holde en Medhjælper, og ham har han faktisk ikke Raad til at have, eftersom han selv og hans Familie ikke engang har nok til det daglige Brød.

Saadan kan det ikke blive ved at gaa og derfor beder han indtrængende om, at der maa blive oprettet en Skolefundats, saa Lov og Ret kan komme til at raade.

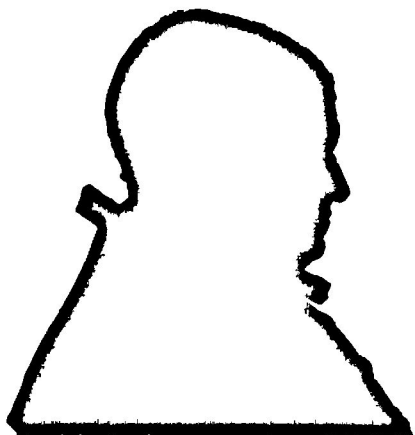

Skoleholderens Skrivelse ledsager Provst Jacobsen med en »underdanigst Erklæring«, og sammen med

var ligesom sin fader student fra Ribe, tog eksamen 1775. Han havde haft forskellige gårde på egnen og kom til Darum fra Alsbrogård i Hunderup sogn og medbragte af sin besætning kun en gammel broget hest, som han lod skyde samme efterår. Hans enke levede i mange år hos en datter og svigersøn (Peder Bomm) i Sønderby. (Red.).

Bierrums Brev resulterede den da ogsaa i en Skolefundats. Her er Erklæringen:

»Er Skoleholderens Pligter vigtige? – Er deres Embede et særdeles besværligt og trælsomt Arbejde, ej alene med at lære de unge de første Elementer i Kristendommen, men fornemmelig og derudi at gjøre Sandheden fattelig og følgværdig, saa burde og Skolelæreren, hvor det kan ske, bedre aflægges end som hidtil, paa det at Lysten ikke skal tabes, hvoraf Følgen unægtelig vilde blive denne: at den herskende Uvidenhed og Vankundighed vilde gjøre Guds Kirkes Tilvækst uendelig Afbræk, og Staten opfyldes med Borgere, der ikke kendte Pligterne, kort, med Borgere uden Dyd og Gudsfrygt. Paa den usleste Fod har Darum Skole staaet i en Række Aar, fordi Skolelæreren ikke bekymrede sig for sin Ret og sine Pligter (her er Tale om den »prisværdige« Aschou), ligesom og Forældrene ikke bar den christelige Omhyggelighed for deres Børns Opdragelse i Herrens Frygt, idet de glemte at dele allehaande godt med dem, der underviser. Degnen lejede snart én snart en anden til at beopagte Skolen, da han formedelst Alderdom ikke selv kunde, og til sidst gik det saa vidt, at unge Personer paa 18 til 19 Aar agerede Skoleholder, og herved viste Forældrene sig ganske foragtige og rolige, ja troede, at det var nok, naar de kunde læse i en Bog, naar de skulde konfirmeres; derimod var Skrivning og Regning det eneste, Forældrene bekymrede sig for, at Børnene kunde fuske udi. Saaledes var Skolevæsenets Forfatning i Darum, indtil jeg for 4 Aar siden fik en nogenlunde duelig Subjekt til at forestaa Skolen. (Men vedkommende tjente ikke nok til Kost og Logi. Og det gør Bierrum heller ikke, saameget mere som han er nødt til at

Provst Jacobsen.

holde sig en Medhjælper). – Langt fra at han holder sig en Medhjælper af Magelighed. Nej, det Vidnesbyrd kan jeg give Degnen, at han aldrig sidste Vinter forsømte at være i Skolen, naar andre Embedsforretninger ikke fordrede hans Fraværelse.

Nu er Darum Degnekald ganske ussel. Men naar Skoleholdet blev sat paa en bedre Fod end som hidtil, kunne en Mand leve deraf. Men skal dette ske, maa en Skolefundats oprettes; thi en stor Del af Darums Beboere er et haardt Folk, som ikke . . . lader sig overtale til at gjøre Forandring i deres gamle Sædvaner.«

Og saa fortæller Provsten, at der i Darum Skole-distrikt er 70 til 80 »skolepligtige« Børn, men kun Halvdelen møder i Skolen. Forældrene holder Resten hjemme for at spare Undervisningspengene. Den Ting og Skoleholderens Næringsssorger kan der kun bedres ved Hjælp af en Skolefundats. Vel forudser Provsten, at mange Fortrædeligheder vil møde ham, hvis der oprettes en Skolefundats, men en Fundats er nødvendig, baade for Skoleholderens Skyld og for Ung-

dommens bedre Oplysning, og derfor er han villig til at tage Fortrædelighederne med i Købet.

Da Biskop og Amtmand havde læst disse Skrivelser, gav de omgaaende Befaling til, at der skulde oprettes en Skolefundats for Darum. Arbejdet dermed tilkom Provst Jacobsen og de to Lodsejere Øllgaard til Bramminge og Kampmann paa Sneumgaard, og ingen kan sige, at de tog sig Arbejdet let, og Mage til Skolefundats vil man sikkert forgæves søge efter i noget andet Skoledistrikt.

Den er gengivet i sin Helhed i J. P. Nielsens Bog: »Fra Darum Sogn«, saa her skal kun bringes et Referat.

Skoledistriktet omfattede Store og Lille Darum med Udflyttere. Skolen paa 4 Fag var sammenbygget med Degneboligen, og Distriktet paalagdes at holde den i sømmelig Stand. Degnen eller en Medhjælper, som ved en Prøve er befunden duelig, skal undervise hele Aaret, undtagen Juli–September Maaneder og i de korteste Dage fra Thomasdag (21/12) til Helligtrekonger, dog skal Degnen ogsaa undervise i de nævnte Maaneder, hvis der melder sig 6 Børn. Fra Mikkelsdag til Maj skal han holde Medhjælper, dog maa han ikke selv tage fri uden Provstens Tilladelse. Der undervises i denne Tid fra Kl. 9–12 og 1–4, Resten af Aaret Kl. 7–11 og 2–6. Ingen andre maa holde Skole i Distriktet. Fagene var Religion, Skrivning og Regning, hver Onsdag Eftermiddag visiterede Sognepræsten og da katekiseres. Der mulkteres for Forsømmelser, og der ophænges »en sort Tavle, hvor de forsømmelige, efterladende, uopmærksomme og ulydige Børns Navne til deres Beskiemmelse og til Varsel for deres Meddisciple antegnes,« og Navnene maa ikke slettes, før der mærkes Forbedring. I en indbunden Bog indfører Præsten Navnene paa Børn, der udmær-

ker sig ved de ugentlige Eksaminer, og Navnene oplæses i Kirken. Til Forskrifter og Diktater tages Stykker af landbrugsfaglige Bøger eller »Almue-Bøger«, og Regneopgaverne skal ligeledes dreje sig om Landbrugsøkonomi. De dygtige Børn skal i visse Timer læse Bøger fra Skolens Bibliotek. To Gange ugentlig skal Degnen ved Skolebørnenes Hjælp »lufte og rengiøre« Skolestuen »for desbedre at conservere sin og Lærlinges Sundhed«.

Fattige Børn skal undervises gratis. Foruden Tavlepenge, Lysepenge, Bøder og Gaver til Skolekassen skal hver Inderste, der kan fortjene Brødet, betale 4 Skilling, hver Karl over 16 Aar 3 Sk. og hver Pige 2 Sk. Som Skoleholder skal Degnen have 6 Rdl. Der skal indkøbes Skolebøger til fattige Børn samt til et Bibliotek, navnlig Bøger fra Landhusholdningsselskabet. Degnen skal for »sit idelige Arbejde og Møje samt en Substituts Anskaffelse og Holdelse« have af Gaardene 5 Sk. pr. Td. Hartkorn, og hvert Bol 12 Sk. og af et Hus 8 Sk., enten Beboerne var Selvejere eller Fæstere, og enten de havde Børn eller ikke. Desuden skulle hvert Barn aarlig betale 4 Sk. i Indgangspenge af dem, der læser. Skal Barnet tillige lære at skrive, betales yderligere 2 Sk. ugentlig, skal det ogsaa regne 3 Sk. ugentlig. Som nævnt skulle fattige Børn ikke betale, men Læreren have en mindre Godtgørelse af Skolekassen.

Endelig udlægges et Stykke Jord til Degnen, belejligt ved hans Bolig, da han ved Udskiftningen blev berøvet sin Ret til græsning. Indtil dette sker, betales i Græspenge 4 Sk. aarlig af hver Td. Hartkorn i Store Darum By, hvor der var 228 Tdr., endvidere til Vinterfoder 1 Lispund Mærskhø og 1 Lpd Halm af hver Td. Hartkorn. Hver Mand, som havde Heste og Vogn, skulle levere et Læs gode Klyne à 16 Snese til

Skolens og Degnens eget Brug, Bols- eller Husfolk skal samtidig sætte Klynene i Stak eller Lade. Det paalagdes Sognefogden at sørge for disse Bestemmers Gennemførelse.

Fundatsen, der sikkert først og fremmest er Provst Jacobsens Værk*), er »forfattet efter bedste Skiønnen- de« og er underskrevet af Jacobsen, Øllgaard og Kampmann og godkendt af Stiftsøvrigheden 12. December s. Aa.

Det var altsaa den 12. December 1794, at Darum endelig fik en Skolefundats, men der gik godt og vel et Par Uger, før Sognets Beboere fik at vide, hvad der stod i den. Søndagen mellem Jul og Nytaar læste Provst Jacobsen det approberede Værk op for sin Menighed i Darum Kirke, og der er ingen Tvivl om, at han gjorde det med bange Anelser, og Virkningen stod da heller ikke tilbage for hans Frygt. Fundatsens Bestemmelser vakte – med et mildt Udtryk – Vrede hos hver Mand i Sognet og var det selvfølgelige Samtaleemne, hvor to eller flere Mænd mødtes. Vreden og Forargelsen gav sig endelig (den 9. Januar) Ud-

*) Jens Jacobsen, født på Fanø 1752, søn af gæstegiver Jacob Nielsen og hustru Anna Schmidt, student fra Ribe 1775, cand. theol. 1779, res. kapellan i Borbjerg 1780–85, præst i Darum 1785–1826, kort efter ankomsten hertil blev han provst, gift 1° med Ingeborg Margrethe Borch, 2° med Ingeborg Margrethe Warthoe. Han døde 8/11 1826. Han var udpræget rationalist, og som disse virkede han alvorligt og ivrigt for oplysning og almenvellet, indførte Evangelisk-Kristelig Salmebog. Han var alvorlig, streng og uforfærdet. Han revsede menigheden fra prædikestolen, når man fandt, at nogle gik uden for dydens og pligtens vej. Han kørte i kaleche til annekset Bramminge og havde da degnen med. De store helligdage var der altid sidst gudstjeneste der og først gudstjeneste 2. helligdag. Så overnattede provsten og degnen på Bramminge Hovedgård, fik god beværtning og en L'hombre med herremanden.

(Red.).

tryk i en »Underdanigst Klage«, hvori det dog er saa som saa med Underdanigheden, skønt Klagen er rettet til Biskop og Amtmand, der jo ved at approbere Fundatsen er lige saa skyldige som dens tre Forfattere. Bøndernes Klage har 53 Mands Underskrifter.

Bønderne finder det aldeles urimeligt, at Degn og Skoleholder Bierrum for Eftertiden skal have saa store Indtægter, som Fundatsen bestemmer. De var store nok i Forvejen, saa Manden »ved en ordentlig Husholdning meget godt kan bestaa uden Tillæg«. Og det mener Bønderne, at de kan bevise ved at henvise til deres gamle Degn Peder Aschou, der i over 50 Aar har klaret sig under de samme Forhold. – Bønderne gennemgaar i deres Skrivelse alle de »utaalelige« Udgifter Fundatsen paalægger dem. De tre Forfatters Mening maa jo være, at Bønderne skal ruineres, mens Degnen derimod »skal sættes i uendelig Velstand«. – Mon de tre Forfattere »har nogenledes set til Bondens Tarv, om dette kunde være taalelig for Bonden, mon disse har gjort et Forsøg, hvor meget der kan udkomme af Bondens Aulings-Bedrivter, hvad Møje og Arbejde tager ikke Bondens Avl, burde han slet intet have derfor. Vi vil herved fremsætte dem en rigtig Regning over hvor bekostelig 1 Td. Hartkorn kan være at lade drive, naar der lejes dertil –, ligesom og Indtægts-Beregning, hvad det kan indbringe.«

Det gør de saa, og det Resultat, de kommer til, viser, at det koster 38 Rd. 1 Mk. 8 Sk. at drive een Td. Hartkorn. Den samlede Indtægt bliver 45 Rd. 3 Mk., hvilket giver et beskedent Overskud paa 7 Rd. 1 Mk. 8 Sk. Og saa maa de nok have Lov til at spørge: »Vil det være for meget til Extraskatter og mangfoldige Udgifter til Fogder og Skriver, til indfaldende Misvækst; hertil vil svares, dette maa udbringe mere;

giøre et Forsøg var mere passende dertil. Denne nuværende Degn Bierrum, som ejede en Gaard paa 8 Tdr. Hartkorn tæt før han kom til Darum, maatte nødes til at sælge denne, fordi han ej kunne bestride de kongelige Skatter og Udgifter, – er derfor vores allerunderdanigste Bedende, at Hr. Biskop og Stiftsamtmand von Hellfried ville bestemme en taaleligere Bestemmelse angaaende Skolen. Vi forvente en naadig Bønhøring af Højbaarne Herrer, paa det vi ej skulle forurolige vor naadige Konge herover. – Herrens Velsegnelse være over Dem!«

Stor Darum Sogn d. 9. Januar 1795.

(Og altsaa 53 Underskrifter).

Bøndernes Paastand om, at Bierrums økonomiske Forhold var gode nok, og at hans Vanskeligheder skyldtes en uordentlig Husholdning var nu næppe rigtig. I efterfølgende Brev giver Bierrum paa ny en Skildring af den Elendighed, han er geraadet i, og Provst Jacobsen giver ham altid Medhold:

»Næsten kan 8 uger løbe bort, siden jeg indgav en underdanigst Ansøgning til den høje Direktion for Skolevæsenet i Ribe Stift angaaende min endnu uafgjorte Skolefundats, og hvorpaa jeg ej endnu har bekommet Svar, nødes altsaa til at bebyrde de høje Direkteurer med ny Klage. – Hvorfra skal jeg faa Høe og Halm til mine Kiøer, mit lidet Foder, som Hr. Provst Jacobsen har laant mig, er for længst medgaaet, og til denne Dag maa jeg takke Hr. Provst Jacobsen, at mine Kiøer ej er solgte, da han daglig har laant mig lidet, at ej mine Kiøer skulde vansmægte af Hunger, eller at jeg skulde af Mangel paa Foder sælge dem. Nu vil det ophøre, da han selv befrygter

Mangel, helst den strænge Vinter tager sin Begyndelse. Jeg mangler nu ej alene Foder, men Ildebrændsel begynder at gaa med, just nu Vinteren tager sin Begyndelse, og det bliver meget uundværligt. Selv at anskaffe det af mine ringe Indkomster som Degn har jeg ej Evne til, da det lidet, jeg modtager, næppe kan strække til at ernære 5 Munde daglig. Snart skal min Medhjælperes Løn betales; hvorfra skal det alt tages. Intet har jeg faaet for mit Arbejde for det forbigangne Aar ved Skolen, og det tegner, at jeg for dette Aar ej heller faar noget. Følgerne vil altsaa blive at sælge alt, ja Dynen af Sengen, og mine stakkels Børn vel til sidst at betle. Kan en tungere Skiæbne tænkes for en Mand, der har opofret sig til Studeringer, for mine stakkels Børn er min største Klage, var jeg alene, hvorover skulde jeg da beklage mig. Uden Nærings-sorger kunde jeg leve fornøjet, nu maa jeg daglig græmme mig, at jeg skal arbejde for Skolen, koste og lønne en Medhjælper uden Hensyn, hvorfra Betalingen skal komme. I Stedet for Kærlighed og Højagtelse af mine Sognefolk spores nu kiendelig Ligeegyldighed og Foragt. Dette er en Følge af deres Overhørrighed med den høje Øvrigheds Bydende. Kan de ringeagte Øvrigheds Bydende og tilsidesætte den Ærbødighed, som man skylder sine Foresatte, hvad maa jeg da ej vente, som er ringe anset i deres øjne. – Jeg beder underdanigst, at den høje Direktion endelig vil gjøre mig en naadig og hastig Resolution, da min Nød og Trang er større, end nogen uforsøgt kan forestille sig.

I Haab herom er jeg med dybeste Ærefrygt

Darum Degnebolig, den 11 Fbr. 1795.

Bierrum,

Degn og Skolelærer for Darum og Bramminge.

Klagen fra Bønderne bevirkede, at Skoledirektionen, altsaa Biskop og Amtmand, tog Affære, hvilket bestod i, at de den 20. Januar gav Birkedommeren for Hunderup Birk, Raadmand Lund af Ribe, Ordre til at sammenkalde de tre Skoleforstandere (Provst Jacobsen, Øllgaard og Kampmann) og Repræsentanter for Darums Bønder til et møde »for at overlægge de af Sognet mod den oprettede og approberede Skolefundats opgivne Ankeposter . . . og om muligt at tilvejebringe en Harmonie til Fundatzens Stadfæstelse«.

Birkedommer Lund forhastede sig ikke. Mødet fandt først Sted den 13. Juni, og det førte ingenting til. De tre »Skoleforstandere« mødte slet ikke, derimod kom der Repræsentanter for Bønderne, men naar kun den ene Part er til Stede, kan der jo ikke saa godt komme en Forhandling i Gang og opnaas et Forlig. Men Lund gav sig dog paa egen Haand til at drøfte Fundatsen med de tretten mødte Bønder, hvis Navne han samvittighedsfuld opregner. Bønderne fremsatte deres Anker over Fundatsen, og i nogle af disse var der faktisk god Mening. Fra Lille Darum sagde man, at de ikke vilde sende deres Børn til Skole i Stor Darum. Vejen var for lang og for farlig, »da den gaar over et Kær og mange store Grove« (formodentlig Grøfter). De har hidtil selv arrangeret sig med en Skoleholder, og det ønsker de at blive ved med. Fundatsens ottende post ønsker de alle helt slettet, »thi offentlig Beskæmmelse af den Art vilde ikke befordre noget godt, men have skadelige Følger. – Forser et Barn sig, bør det straffes med Riis og ej sættes til Haan i Skolen eller i Kirken«.

Fundatsens Bestemmelser om, hvad Bønderne skal betale til Skoleholderen, finder de ganske urimelige. De vil betale som hidtil, og det er ogsaa mere end

nok, især da fordi »den nuværende Degn og Skoleholder i Stor Darum ikke er skikket til Skoleembedet. – Skulde Byen derimod i Fremtiden blive forsynet ved en duelig Skolelærer, da skulde Beboerne ikke findes uvillige til at forbedre Skolelønnen i Penge, saaledes at han skulde og kunde blive fornøjet, kuns at saadant maatte overlades til Distriktet selv, og de deri have den fornødne Frihed«.

Birkedommeren havde ikke Fuldmagt til at tilbyde Bønderne noget som helst, saa da de Herrer Skoleforstandere stadig ikke indfandt sig, »blev Forretningen sluttet«.

Man var altsaa lige vidt, men det kunde man jo ikke stoppe op ved, og derfor blev der indkaldt til et nyt Møde, der blev afholdt den 17. Oktober, og ved den Lejlighed mødte Skoleforstanderne op, og fra Bøndernes side kom der 11 mand. Bøndernes Stilling var i det store og hele som ved Mødet den 13. Juni, men de fremkom dog med enkelte Indrømmelser, for som de sagde, at skønt de var meget misfornøjede med Fundatsen, foretrak de dog en mindelig Afgørelse fremfor vedvarende Strid. – Men da de tre Skoleforstandere holdt fast paa Fundatsen i alle dens Enkeltheder, kom det ikke til Forlig, skønt Birkedommeren gjorde sig hæderlige Anstrengelser for at forene Gemytterne. – Kort Tid efter Mødet afgiver Birkedommer Lund en skriftlig Erklæring. Han er kommen til det Resultat, at den Paragraf, der vist nok irriterer Bønderne mest er de 5 Sk. pr. Tønde Hartkorn, men her holder Birkedommeren med Fundatsen. Derimod holder han med Bønderne med Hensyn til den foreslaaede Anvendelse af en sort Tavle i Skolestuen og offentlig Ros og Dadel i Kirken. Han skriver: »Af offentlig Beskæmmelse kommer næppe noget godt, og offentlig Ros skeer gerne paa 3die Mands

Regning. Mig synes, at Straf og Ros burde overlades til Skolelærerens Conduite under Sognepræstens Opsyn, og da behøves hverken den af Beboerne saa forhadte Tavle eller Protokol. Den flittige og den dumme vil alle Tider ved den ugentlige Examination blive kiendt, og deri kan de finde deres Ros eller Straf.« – Og her maa vi jo give Lund Ret frem for Skoleforstanderne.

Den 20. Oktober 1795 sender Provst Jacobsen Biskop Middelboe en Skrivelse angaaende Mødet den 17. Han fortæller, at han og Øllgaard og Kampmann søgte at overbevise Bønderne om, at Fundatsens Bestemmelser ikke var trykkende for dem og ikke gav Degnen særlige fordele frem for andre Degne, men det viste sig helt umuligt at »bringe dette halsstarrige Folk til Overbevisning herom«. – Fundatsen er snarere en Byrde for Skoleholderen end for Bønderne, mener Provsten. Han forklarer ogsaa, at Beboerne tilbød at betale – i Stedet for Fundatsens Pengeansættelse – 4 Skilling i »Indgangspenge« og tre Mark i »Skoleløn pr. skolesøgende Barn«, og saa skulde der kun holdes Skole fra Oktober til Maj, og Børnene skulde kun gaa i Skole fra deres syvende til deres tolvte Aar. Bønderne har tilsyneladende været venlige nok over for de Fattige, thi de erklærede, at de vilde gaa med til, at Sognet betalte for deres Børns Skolegang. »Men ack! mange 1000 Ulykker og Fortrædeligheder vilde deraf flyde for mig især saa vel som for mine Succesores«. Provsten forudser med Bestemthed, at der mellem ham og Bønderne vilde blive Uenighed om, hvem der var saa fattig, at de ikke selv skulle betale. Provsten maatte deraf vente sig »evige« Skriverier og Disputter og Chicaner, og det i den Grad, at der for ham ikke længer vilde være nogen Glæde ved Embedet, »thi skulde Bonden ene raade

for Skolevæsenet, hvad vilde vel en Præst udrette især til Oplysningen«. – Nej, siger Provsten, fornuftige Folk maa indrømme, at det næppe er muligt at lave en bedre og rimeligere Fundats end den saa omstridte for Darum, der virkelig er forfattet »med det modneste Overlæg«, og derfor bør gennemtvinges. »Lad være, jeg forudser alle de Fortrædeligheder, der vil møde mig herudover, ikke desto mindre vil jeg af mit Hierte hellere ønske at lade Fundatzen i det hele blive i sin Kraft, end som at nogen Forandring derudi skulle ske, hvorved Bonden daglig kunde forvolde mig Chicaner, og disse maa jeg vente i Hobetal, og som snart vil gjøre en Ende paa mine Dage, naar disse højst urimelige og uretfærdige Besværinger skulde finde Gehør. – Nej, naadigste Hr. Biskop, sørg for, at slikt ikke sker. Men at Fundatzen maa blive i sin Kraft. Sandelig, den største Hob af Darum Beboere vilde da velsigne Dem! [Det kan Provsten da vist næppe mene.]

Mit trættende Brev beder jeg undskyldt.

Jacobsen.«

For øvrigt mener Provsten nu, at det bedste vilde være, at Darum Skolesag blev overgivet til det kongelige danske Cancellie paa det at Sagen kunne komme til Endelighed.

Provst Jacobsen forsøger ogsaa at faa Sognefogeden til at inddrive de hidtil ikke betalte Afgifter til Skolevæsenet. Her er Sognefogedens Svar: »Denne Ordre har jeg rigtig bekiendtgjort for Sognets Beboere, men deres eenstemmige Svar var, at de aldrig nogensinde vidste, at nogen Præst kunde bebyrde dem eller deres Børn eller Tyende med nogen Skatter eller Udgifter til Skolen, allerhelst da de har hørt noget læse af Prædikestolen angaaende en oprettet Skolefundatz af de

tre største Lodsejere, men ved deres Besværing over dette, saa er samme gienkaldet til nærmere Forhør, hvorfor alle benægter Hr. Provst Jacobsens Fordring. Saaledes er Sognets Odrel Dette tilstaaes af

Thomas Hansen, Sognefoged.«

Hvordan gik det nu under alt dette med Skolegang og Undervisning? – Det faar vi lidt at vide om i et Brev, som Bierrum sendte Biskoppen. Han fortæller deri, at der i Vinteren 1794–95 mødte 31 Børn i Skolen, Resten af ca. 80 skolepligtige viste sig slet ikke. Med Sommerskolen i 95 gik det meget værre, skønt Provsten fra Prækestolen formanede Menigheden. Da Skolen skulde begynde (den 8. April) kom der kun et Par Stykker; de holdt ud i nogle Dage, men saa blev ogsaa de væk, og saa var der ikke andet at gøre end at lukke af og afskedige den lejede Medhjælper. – Det er jo til for Skoleholderen at fortvivle over: »Hvor længe kan jeg holde dette ud, naar Udgifterne langt overstiger Indtægterne. Naadigst Øvrighed, Forbarm Dem dog over en Mand med Familie, som ellers ganske maa undertrykkes af et haardt Folk, thi skal mine sognefolk saaledes behandle mig, maatte jeg jo før jo hellere se mig udryddet af de levendes Tal end som uforskyldt at lide Hunger og Kulde.«

Dette Brev var til Bispen. I December 95 anraaber Bierrum Sognefogeden om at nyde Retfærdighed. Det kom der følgende Svar paa: »Da jeg hafde ladet samle Darum Beboere ved Tromme Slag og forelagt Skolefundatzen og er ogsaa bekiendtgjort i Lille Darum og Brandgaarden, men er ikke med den tilfreds, og jeg haver og tilsagt de Syndergranlaug-Beboere om Høe og Halm til Degnen, som skulde have været leveret i Morgen (den 19. Decbr.), men de nægter at give det, da de siger, at de ikke kan udstaa den Byr-

de at betale, som Fundatzen indeholder, og derfor udebliver med det.«

Saadan kan det naturligvis ikke blive ved at gaa. Birkedommer Lund mener (28. Januar 1796), at Beboerne i deres Meninger vedrørende Skolevæsenet er meget »v uklende«, og fortsætter: »I mine Tanker er det tomme Udflugter og en stiv Egensindighed, der styrer deres Handlinger. Og da ingen af disse fortjener Opmærksomhed, saa indstilles underdanigst, om ikke Bierrum bør befales at indgive en nøjagtig og paalidelig Restanceliste overensstemmende med den approberede Fundatz til Stedets respective Amtmand, og Beboerne derefter erindres om Betaling inden en fastsat kort Tid af nogle Dage under Executions og Udpantnings Tvang efter Anordningerne, og at saadan Resolution maatte Districtets Beboere forud bekiendtgøres.«

Om en saadan Udpantning fandt Sted, ved jeg ikke, men den 1. juli blev Skolefundatsen uændret »kongelig approberet«.

Saa ebber Uroen ud; der bliver normal Skoleundervisning i Darum, og Bierrum faar Raad til at stille sin og sin Families Sult og fyre i Kakkellovnen om Vinteren i de Aar, han endnu er blandt »de levendes Tal«.

I hvert Fald i en enkelt Henseende kom Darum Landsbyskole i fornem Særklasse, hvad vi kan faa Besked om ved at læse et Brev af Provst Jacobsen. Brevet er fra 1807: »Da det er mig ved Darum Sogns kongelige allernaadigste confirmerede Skolefundatz af 1. Juli 1796 paalagt i Tidens Længde at anskaffe af bemeldte Sogns indrettede Skolekasse et Bibliotek af adskillige almenyttige og lærerige Skrifter, som jeg nu og imod al Forventning har været saa lykkelig at erholde, idet fornævnte Skole nu ejer en Samling

af 115 Bind foruden en aarlig Anskaffelse af de befalede Lærebøger for fattige og uformuende Børn i dette Skoledistrikt, som gunstigst erfares af vedlagte. Saa, siden jeg har bragt det derhen, at Darum Skole nu ejer et Bibliotek, som næppe nogen Landsbyskole kan fremvise, saa er endnu det Ønske tilbage hos mig, at dette Bibliotek ej alene maatte blive mere almennyttigt ved at indrettes til et Laanbibliotek for Sognet, men og, at det allernaadigst maatte vorde mig tilladt aarlig af Darum Sogns Skolekasse at maatte købe nogle Exemplarer af den nye evangeliske christelige Psalmebog til Brug ved den offentlige Gudstjeneste her i Darum, dog uden at Bibliotekets Forøgelse maatte tilsidesættes. Til den Ende tager jeg nu herved den underdanige Frihed at bede, at dette Stiftets Høje Herrer Skole-Direkteurer vilde paa det kraftigste anbefale mit allerunderdanigst vedlagte Forslag, førend jeg vedlægger det for Tronen, da jeg ingenlunde tvivler paa, at jeg jo samme vil geraade til en videre udstrakt Kundskab, mere Oplysning og Guds frygt, hvorpaa vor allerviseste Regierings Omsorg er uaf-ladelig spændt.«

Den i 1796 approberede Skolefundats gjaldt indtil videre. Den ny Skolelov 1814 og dens Ikrafttræden oplever Bierrum ikke. Han dør i 1813 og efterfølges som Degn og Skolelærer af en Mand ved Navn Peder Christensen, der har Seminarienuddannelse, dimitteret fra det »Brahetrolleborgske Skolelærerseminarium« 1808. Han kaldes Overlærer. Der er altsaa ogsaa en »Underlærer«. Han hedder Peder Jacobsen. Han er »i Følge den kongelige Indtegnelse af 6. Fbr. 1810 undervist i Hr. Pastor Mathiesens Institut i Allerup Præstegaard«.

Indberetningen fra Provst Jacobsen i Anledning af de nye Skoleforhold slutter han med Ord, der viser

os, at hans Tillid til sine Sognebørn ikke er vokset i Aarene, der er gaaet:

»Maatte nu samme finde nogenledes den høje Direktions Bifald, vilde det være mig særdeles kært. Mit Sognefolks Bifald kan ikke ventes, meget mere vil Belials Bække strømme ud over mig saa vel som (over) den gode Christensen (Overlæreren). Men dette er ikke den første Gang, jeg har været i denne Skole.«